

Environmentální aplikace technických plynů

Intenzifikace ČOV s minimální investicí

Problémem mnohých biologických čistíren odpadní vody je chronický či periodický nedostatek kyslíku v aktivaci. Řešení pomocí vnosu čistého kyslíku poskytuje provozovateli následující efekty:

Možnost zvýšení koncentrace aktivovaného kalu

Přítomnost dostatečného množství kyslíku je nezbytnou podmínkou funkce procesů v aktivaci biologické ČOV, neboť je nutný k vytvoření životních podmínek aerobních mikroorganismů tvořících aktivovaný kal. Růst aktivovaného kalu v biologické ČOV je kromě jiných faktorů limitován rychlostí transportu kyslíku z vnějšího prostředí do těla mikroorganismu. Tento transport lze charakterizovat pěti následujícími fyzikálními či fyzikálně-chemickými procesy:

1. transport a distribuce kyslíku z vnějšího prostředí do objemu aktivace
2. rozpouštění kyslíku v odpadní vodě
3. transport kyslíku z vody do vločky aktivovaného kalu
4. transport kyslíku buněčnou membránou do těla mikroorganismu
5. endogenní respirace buňky – reakce kyslíku v organelách

Zdrojem kyslíku je obvykle okolní vzduch, avšak zvláště ČOV, které čistí průmyslové odpadní vody s vysokou koncentrací polutantů a nevhodným poměrem BSK:CHSK mohou vedle vzduchu využívat kyslíku v koncentraci 99,5% obj. Tato aplikace přináší provozovateli ČOV efekty, jakých mnohdy nelze užitím vzdušného kyslíku dosáhnout.

Aplikace technického kyslíku (o koncentraci 99,5% O₂ v dodávaném plynu) je založena na možnosti dosahovat – ve srovnání s užitím vzduchu – přibližně 4,8 krát vyšší koncentrace kyslíku v odpadní vodě za srovnatelných fyzikálně-chemických podmínek. To je umožněno rozdílem koncentrací kyslíku a tím i rozdílem parciálního tlaku kyslíku ve vnášeném plynu.

Rychlejší regenerace kalu

Rychlost metabolismu mikroorganismů v aktivaci a tím i rychlost množení je do určité meze limitována transportem látek buněčnou membránou. Transport látek membránou je podporován rozdílem koncentrací látky na obou stranách membrány. Zvýšením parciálního tlaku kyslíku dochází k rychlejší

permeaci plynu buněčnou membránou. Tím je dosaženo zrychlení metabolismu mikroorganismů a jejich rozmnožování.

Tato skutečnost je významná zvláště v aktivacích, kam natéká odpadní voda obsahující pro mikroorganismy toxické látky. Regenerace kalu po jeho částečné eliminaci v důsledku náhlého zhoršení kvality odpadní vody probíhá za přítomnosti koncentrovaného kyslíku mnohem intenzivněji, než při aplikaci odpovídajícího množství vzdušného kyslíku.

Rychlá reakce v krizových situacích

Instalace zařízení vnášejícího do aktivace koncentrovaný kyslík umožňuje provozovateli bezprostřední reakci na situace, kdy hrozí být krátkodobý nedostatek kyslíku v aktivaci. Je to zejména:

- nárazové zvýšení koncentrace polutantů v nátoku aktivace
- výpadek části konvenčního aeračního systému v důsledku poruchy

Vnos koncentrovaného kyslíku injektorem, díky své vysoké účinnosti, je schopen pohotově dotovat aktivaci vysokou dávkou kyslíku po neomezenou dobu. V případě výpadku kompresoru nenastane v aktivaci nedostatek kyslíku se všemi důsledky. Navíc má provozovatel k dispozici dostatek času k opravě případných poruch aerace.

Zlepšení sedimentačních vlastností a odvodnitelnosti kalu

Z výzkumných prací i ze zkušeností provozovatelů jednoznačně vyplývá, že aplikací koncentrovaného kyslíku do aktivace dochází k významnému zlepšení sedimentačních vlastností a odvodnitelnosti kalu. V aktivovaném kalu proběhne v určité době fyziologická selekce, která vede k eliminaci vláknitých organismů. Zároveň se vytvářejí větší a hustší vločky kalu. Takto strukturovaný kal lépe sedimentuje. Difuze rozpuštěného kyslíku do těchto vloček je umožněna právě vyšším parciálním tlakem při jeho vyšší koncentraci.

Shrnutí

Aplikace koncentrovaného kyslíku vedle vzdušného kyslíku v aktivaci přináší provozovateli ČOV řadu pozitivních efektů, projevujících se zejména následovně:

- vyšší intenzita čištění způsobená vyšší kvalitou a kvantitou aktivovaného kalu, která je umožněna lepším transportem a vyšší koncentrací kyslíku
- možnost vyššího množství odbouraných polutantů díky vytvoření striktně aerobního prostředí ve všech částech aktivace a lepšímu využití jejího objemu

Obr.: Odpařovací stanice kyslíku na ČOV

- vysoce aktivní aerobní aktivovaný kal s dobrými sedimentačními vlastnostmi
- okamžitá automatická reakce systému vnosu kyslíku při krizových situacích
- stabilnější provoz ČOV
- snížení emise pachových látek z aktivace

Příklady aplikace kyslíku

Jako příklady aplikace čistého kyslíku do aktivace biologické ČOV můžeme uvést tři úspěšné případy realizované ČR v poslední době :

- Malá ČOV (cca 3000 EO) producenta průmyslových odpadních vod z čištění peří. Nedostatek kyslíku v aktivaci byl způsoben vysokou teplotou vody a vysokými hodnotami CHSK. Problémem byl i nepříznivý poměr CHSK a BSK. Kyslík byl aplikován perforovanými hadicemi do dna aktivace vedle vzduchových aeračních elementů. Koncentrace kyslíku v aktivaci nyní neklesá pod 1 mg/l a aktivace pracuje bezvadně. Řešení si vyžádalo pouze minimální investiční náklady. Na obrázcích aktivace je možno vidět zásobník kapalného kyslíku s odpařovačem a regulaci dávkování O₂.

Obr.: Kyslíková aktivace malé ČOV

Obr.: Regulace dávkování kyslíku s převodníkem

- Středně velká BČOV velkého chemického podniku se dvěma aktivacemi po cca 1000 m³. V důsledku zvýšení výroby došlo ke zdvojnásobení produkce látkového zatížení. Situace byla řešena instalací vnosu čistého

Obr.: Vnos kyslíku do výtaku kalového čerpadla je umístěn vně nádrže

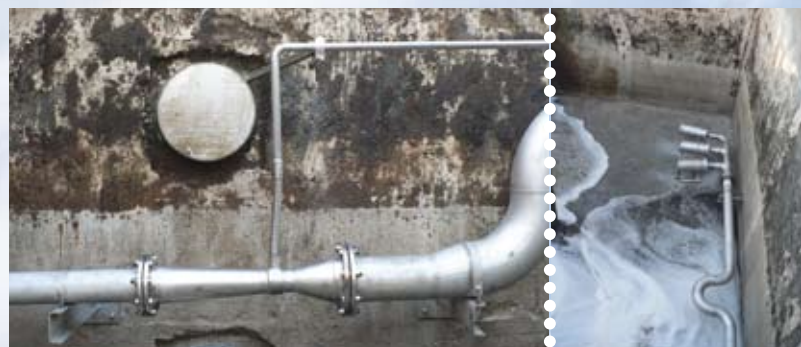
Obr.: Kyslíková regulační řada

Obr.: Trysky injektorů uvnitř aktivace nad původními aeračními elementy

kyslíku do aktivace. Po rekonstrukci kalové koncovky, jež umožnila provoz aktivací s vyšší koncentrací kalu, aktivace zvládají dvojnásobný přísun látkového zatížení. Parametry na výtoku z ČOV zůstaly zachovány.

- Velká průmyslová čistírna odpadních vod producenta celulózy, do níž natéká asi 25 tun CHSK za den. Při vstupu koncentrovaných vod do aktivace docházelo k velmi rychlé spotřebě kyslíku, již nebyl aerační systém schopen nahradit. V důsledku vzniku zóny s nízkým obsahem kyslíku docházelo k rozvoji vláknitých organismů a ke zhoršení sedimentace kalu. Problém byl vyřešen aplikací čistého kyslíku do selektoru předřazeného aktivaci, kam je kyslík vnášen dvojicí injektorů v množství až 3000 mg na litr objemu selektoru za hodinu. Injektory jsou umístěny uvnitř nádrže. Díky kvalitnímu návrhu a provedení zařízení k rozpouštění kyslíku je kyslík ve vodě rozpuštěn a nedochází tak k jeho ztrátám. Vymizením anoxických či anaerobních zón v aktivaci nemají vláknité organismy možnost rozvoje.

Obr.: Zařízení ke smísení proudu odpadní vody a plynného kyslíku je umístěno na vnitřní stěně nádrže.

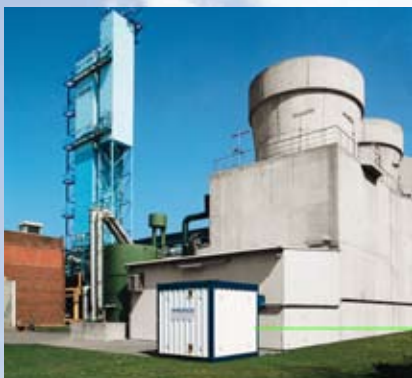
Obr.: Trysky injektorů v selektoru při jeho zaplňování.

Obr.: Automatická regulační řada pro vnos až 600 kg kyslíku za hodinu.

Ozón

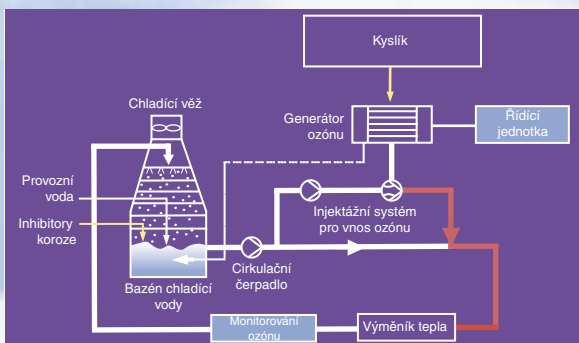
Ozón - O_3 jedno z nejsilnějších oxidačních činidel vůbec, je ideálním prostředkem pro čištění vody, průmyslových produktů i vzduchu. Jeho podstatnou výhodou je enviromentální efekt reakcí – kontaminanty a polutanty, barvy, zápachy a mikroorganismy jsou ozónem přímo rozkládány bez tvorby škodlivých produktů či reziduí. Messer nabízí aplikace těchto unikátních vlastností pro řadu různých procesů:

Obr.: Ozónový systém pro chladicí vodu

Chladicí voda

- Ozón jako biocid nahrazuje halogenované chemikálie
- Čištění chladicí vody pomocí ozónu, jako ekologické náhražky biocidů, může být s úspěchem nasazeno do existujících okruhů bez potřeby významných investic.

Obr.: Průtokový diagram typického chladicího okruhu s ozónovým systémem

Průmyslová odpadní voda z textilního průmyslu

- odbarvení
- eliminace tvorby a emisí halogenů

Průmyslová odpadní voda

- oxidace a desinfekce
- zlepšení finálního produktu prostřednictvím vyšší kvality procesní vody
- Clean – In – Place (CIP) čištění v potravinářství, farmacii a výrobě polovodičů

Průsaková voda ze skládek

- hluboké štěpení uhlovodíků za účelem zlepšení biodegradability (poměru CHSK/BSK)
- oxidace alifatických a aromatických uhlovodíků po biologickém předčištění
- odbarvení, detoxikace, desinfekce

Kontaminovaná spodní voda

- snížení obsahu chlorovaných uhlovodíků, aromátů a nitroaromátů v kombinaci s UV zářením
- odstavené kontaminované průmyslové a vojenské zóny, uhelné závody apod.

Pitná voda

- Náhrada chlóru jako primárního desinfektantu
- Zlepšení vůně, chuti a barvy
- Eliminace případných chlorovaných uhlovodíků a pesticidů
- Odstranění železa a manganu

Odpadní vzduch

- konverze nebezpečných odplynů na méně škodlivé složky
- oxidace látek způsobujících zápach

Aplikace v průmyslu

- potravinářství (desinfekce potravin a nápojů, balících materiálů a výrobních linek; desinfekce vody)
- bělicí procesy (náhrada chlóru, zlepšení stupně bělosti)
- chemie (žití jako oxidační činidlo, „cracking“ uhlovodíků před biologickým stupněm čištění)
- čištění odpadních průmyslových vod v propojení aplikace ozónu a biologické ČOV

Ozón - pro úpravu pitné vody

Ozonizace je tradiční metodou úpravy pitné vody, jež umožňuje dosahovat vody vynikajících parametrů i z méně kvalitních zdrojů.

Ozón ve styku s organickými i anorganickými látkami působí jako energické oxidační činidlo. Produkty oxidace ozónem jsou zpravidla - na rozdíl od produktů chlorace - neškodné sloučeniny, jež nezpůsobují změnu barvy nebo chuti vody. Ozón sám se při oxidaci rozpadá zpět na kyslík, z něhož je vyráběn.

Aplikace ozónu může zvýšit kvalitu pitné vody mnoha způsoby:

Ozón je užíván zejména k desinfekci vody, zpravidla v kombinaci s UV-zářením. Je efektivní proti virům, zabíjí bakterie i cysty, spóry, houby a řasy.

Ozón je výhodné uplatnit při oxidaci železa a manganu, zejména vytvářejí-li tyto kovy komplexní sloučeniny s huminovými kyselinami, a nelze je tedy již oxidovat kyslíkem.

Ozón omezuje růst řas a zabraňuje tak tvorbě biologických povlaků na plochách potrubí, nádrží a zařízení.

Ozón oxiduje špatně oxidovatelné organické látky a zlepšuje tím barvu, čírost, vůni a chuť pitné vody. V kombinaci s filtrací na aktivním uhlí účinně odstraňuje nejen stopy pesticidů a herbicidů, ale i ostatních organických látek a zabraňuje tím vzniku halogen-substituovaných uhlovodíků při následné chloraci vody.

Obr.: Systém ozón/UV pro oxidaci chlorovaných uhlovodíků v pitné vodě.

Surovina pro výrobu ozónu - kyslík

Ozón, jenž je tříatomovou molekulou kyslíku, je velmi nestabilní. Proto musí být vyráběn z kyslíku na místě spotřeby. Malá zařízení zpravidla vystačí se vzduchem jako zdrojem kyslíku pro výrobu ozónu, avšak střední a velká zařízení (od výkonnosti asi 0,5 kg ozónu za hodinu) pracují úsporněji s čistým kyslíkem. Jelikož užití čistého kyslíku vede za srovnatelných podmínek k produkci vyšší koncentrace ozónu, náklady na elektrickou energii i investice do zařízení jsou ve srovnání se vzduchem nižší. Ozón oxiduje špatně oxidovatelné organické látky a zlepšuje tím barvu, čírost, vůni a chuť pitné vody. V kombinaci s filtrací na aktivním uhlí účinně odstraňuje nejen stopy pesticidů a herbicidů ale i ostatních organických látek a zabraňuje tím vzniku halogen-substituovaných uhlovodíků při následné chloraci vody.

Zařízení

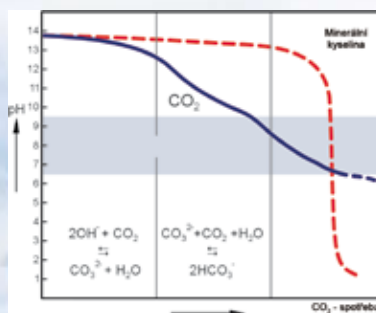
Ozón je z kyslíku vyráběn v moderních kompaktních generátorech, z nichž je veden k rozpuštění ve vodě. Kvantitativního rozpouštění se - v závislosti na místních podmínkách - dosahuje dokonalým rozptýlením plynu ve vodě pomocí injektorů, statických misičů a jiných zařízení.

Neutralizace alkalických vod pomocí CO₂

Dosud nejběžnější metodou snižování pH alkalických odpadních vod bylo použití minerálních kyselin jako je H₂SO₄ nebo HCl. Jejich aplikace je však provázána řadou problémů. K těm patří vysoká citlivost hodnoty pH na přidané množství často koncentrované kyseliny, zvyšování obsahu solí v odpadních vodách (chloridy, sírany) a tedy tvorba vysokých vrstev úsad, častá koroze instalovaných zařízení a obtížná manipulace a skladování silných minerálních kyselin a nakládání s nimi.

Alternativou k této metodě je již třemi desítkami referencí společnosti Messer podepřené použití oxidu uhličitého, který se při rozpuštění ve vodě chová jako slabá kyselina uhličitá. Neutralizací vod touto kyselinou vznikají uhličitany a hydrogenuhličitany, které jsou přirozenou složkou vody. Díky ploché neutralizační křivce (viz. obrázek) je proces neutralizace řízen mnohem přesněji a časté předkyselení a následná nutnost použití např. louhu u minerálních kyselin je při použití

oxidu uhličitého nemožné. Neutralizační křivky minerálních kyselin a CO₂ lze porovnat na tomto obrázku, kde je vyznačena nejběžnější přípustná oblast pH odpadních vod pro jejich vypouštění.

Obr.: Schematické znázornění neutralizačních křivek CO₂ a minerální kyseliny

Vedle ekonomických a bezpečnostních předností použití oxidu uhličitého pro neutralizaci alkalických vod namísto minerálních kyselin je patrné, že tato metoda je také **šetřnější k životnímu prostředí**.

Hlavní výhody jsou tedy:

1. Ekologické

- zamezení vnosu pro vodu nepřírodných látek (H_2SO_4 , HCl, NaOH a jejich solí)
- bez rizika vypouštění překyselených vod s pH mimo přijatelnou oblast
- bez rizika úniku nebezpečných minerálních kyselin při převozu, nakládání s nimi atd.

2. Bezpečnostní

- překyselení je prakticky vyloučené
- nejsou problémy s korozí
- nejsou problémy se skladováním
- bez nakládání s nebezpečnými a agresivními kyselinami

3. Ekonomické

- bez nákladů na skladování kyselin, dávkovací čerpadla, bezpečnostní sprchy atd.
- bez nákladů na případné nutné potlačení překyselení
- minimální potřeba prostoru, bez lidské obsluhy
- bez nákladů na potlačení vyšší solnosti vody
- prodloužení životnosti zařízení
- minimální náklady na údržbu
- nízké investiční a nižší provozní náklady

Obr.: Přestavba neutralizace z minerální kyseliny na CO_2 mlékárenského provozu

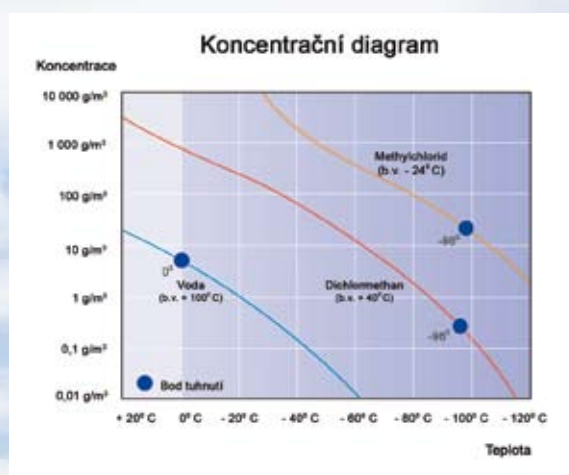

Neutralizace alkalických odpadních vod oxidem uhličitým nachází uplatnění v různých výrobních odvětvích, kam patří např. výroba nápojů, mlékárenský a masný průmysl, pekárství a cukrovarnictví, chemický, farmaceutický a sklářský průmysl, výroba pracích prášků a čistících chemie, papírenský a kožedělný průmysl, energetika, výroba barev a laků, hutnictví a metalurgie a dále provozy cementáren, betonáren a prádelen atd.

Čištění odpadních plynů a recyklace těkavých látek vymrazováním

Odpadní proudy vzduchu, které obsahují nadlimitní koncentrace rozpouštědel a jiných organických látek, jsou s úspěchem čištěny pomocí ochlazování či vymrazování. To je realizováno nejčastěji pomocí kapalného či plynného dusíku (bod varu $-196^\circ C$), kdy se dosahuje teploty odpadního plynu až $-160^\circ C$. Během ochlazování probíhá kondenzace a desublimace přítomných těkavých organických látek (VOC) a dochází ke snížení zbytkového znečištění až k požadovaným limitům. Vedle vyčištění odplynů lze odstraněné látky dále recyklovat a v případě potřeby je opět použít ve výrobním procesu. Použitý **kapalný dusík** (LIN) je možné využít v plynné formě dále v závodě, například pro inertizaci zásobníků látek, jejich vytlačování, balení výrobků atd.

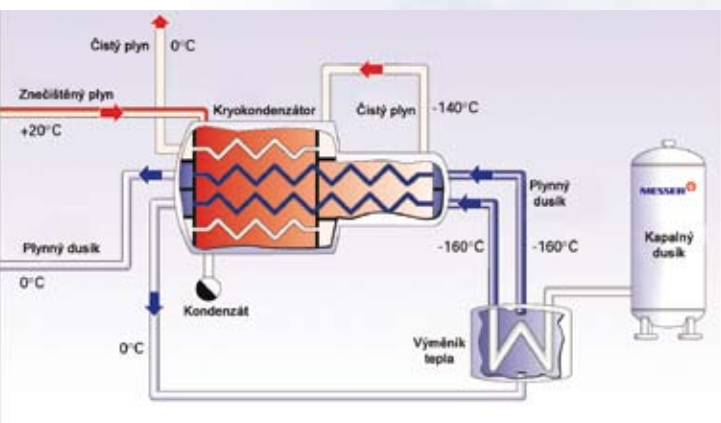
Následující obrázek ukazuje rovnovážné hmotnostní koncentrace methylochloridu, dichlormethanu a vody v závislosti na teplotě vzduchu.

Obr.: Diagram teplotních závislostí v hmotnostních koncentracích

Pracovní teploty instalovaných vymrazovacích zařízení, které se obvykle pohybují v rozmezí **-160 až -90°C**, tedy postačují pro účinné odstranění přítomných VOC. Jednoduchá zařízení starších typů, kde byl kryokondenzátor (výměník tepla - hlavní součást vymrazovací jednotky) chlazen přímo kapalným dusíkem (LIN), byla nahrazena novými zařízeními. U starších typů docházelo při poměrně vysokých spotřebách LIN k rychlému zamražení kryokondenzátoru a následné odmrazování bylo časově a energeticky náročné. Společnost Messer na základě dlouhodobých zkušeností s aplikacemi starších typů (více než čtyři desítky jen v Evropě) vyvinula **moderní řadu vymrazovacích jednotek DuoCondex®**.

Obr.: Funkční schéma technologie DuoCondex®

Ta nabízí kombinaci chlazení kapalným a plyným médiem s předřazeným výměníkem a částečnou recirkulací spolu s následným využitím dusíku dále v provozu. Nejnovějším typem je pak kompaktní jednotka, kde bylo docíleno sdružení uvedených částí v jeden celek.

Důsledkem přesného řízení teploty výměníku je postupné protiproudé vymrazení látek z odplynů, jehož recirkulace dále snižuje spotřeby LIN. Vedle prodloužení chladicího cyklu, významného snížení spotřeby LIN a zavedení bezztrátového dusíkového hospodářství došlo ke snížení celkových energetických nároků zařízení na minimum. Veškerý „chlad“ kapalného dusíku je v zařízení využit a odcházející plyny mají teplotou blízké teplotě okolí.

Výhody zavedení vymrazovacího zařízení jsou tedy následující:

- snížení emisí látek pod požadovaný limit
- vysoká účinnost čištění odplynů
- možnost recyklace přítomných látek zpět do výroby – bezodpadová technologie
- velmi nízké nároky na elektrickou energii
- nižší spotřeba kapalného dusíku v moderních zařízeních
- „spotřebovaný“ kapalný dusík lze dále využít jako inertní plyn v provozu

Vedle výstavby nových zařízení nabízí firma Messer i zkoušky za použití pilotní jednotky DuoCondex® (viz. obrázek) s kapacitou 0 až 200 m³/h čištěného plynu.

Obr.: Moderní řada vymrazovacích jednotek DuoCondex® - aplikace u zákazníků

Intenzifikace spalovacích a oxidačních procesů kyslíkem

Oxidační potenciál čistého kyslíku nabízí možnost jeho využití při intenzifikaci různých spalovacích procesů. Vrůstající tlak na vyšší účinnost těchto procesů řadí tuto aplikaci mezi moderní a stále více žádané. Vedle výstavby nových zařízení, pracujících pouze na kyslík, lze jeho zavedením do stávajících provozů (obohacení přiváděného vzduchu) významně zvýšit jejich efektivitu.

Obr.: Spalování odpadů s čistým kyslíkem

Oblasti, ve kterých byl již čistý kyslík s úspěchem aplikován, jsou následující:

- zařízení pro recyklaci kyseliny sírové
- oxidace černých výluhů při výrobě celulózy
- odsíření spalovacích procesů – Clausův proces
- spalování CO, čistírenských kalů, nebezpečných látek a odpadů atd.

Aplikace čistého kyslíku přináší vedle urychlení zmíněných procesů například tyto výhody:

- snížení objemu spalin, kdy je redukována přítomnost vzdušného dusíku, který omezuje účinnost procesů
- zvýšení spalovacích teplot a reakčních rychlostí, pokud to je žádoucí

Samotné zavedení kyslíku do stávajících procesů je díky zkušenostem odborníků společnosti Messer provedeno s maximálním ohledem na požadavky provozovatele a bezpečnost provozu.

V praxi již byla provedena aplikace na různých typech zařízení od jednoduchých kyslíko-palivových hořáků přes rotační pece a sekundární dopalování pyrolyzních pecí až po fluidní reaktory Lurgi a reaktory Grillo o výkonnosti několika desítek tun za hodinu.

Výhody jsou pak následující:

- významné zvýšení kapacity zařízení – až desítky procent
- celkové snížení provozních nákladů na spalovanou jednotku
- snížení nákladů na energie (např. zemní plyn)
- snížení nároků na technologii čištění spalin, redukce emisí oxidů dusíku
- možnost spalování nebezpečných látek, zlepšení spalování těžkých uhlovodíků
- nová zařízení lze projektovat menší – zachování kapacity, menší investice do spalovacích komor, zvýšení doby zdržení plynů, čištění spalin atd.

Prodejní centrum Ostrava

Areál kyslíkárny MGO
Na Popinci 1088
739 32 Vratimov
Tel.: +420 595 682 091
Fax: +420 595 682 145

Prodejní centrum Brno

Areál firmy Cargo leasing, a.s.
Václavská 119
619 00 Brno
Tel./fax: +420 547 137 205
Tel.: +420 547 137 206

Prodejní centrum Praha

Sídlo společnosti
Messer Technogas s. r. o.
Zelený pruh 99
140 02 Praha 4
Tel.: +420 241 008 100
Fax: +420 241 008 140

E-mail: info.cz@messergroup.com
Internet: www.messer.cz

Odborné dotazy: ata.cz@messergroup.com

MESSER
Messer Technogas

Part of the Messer World